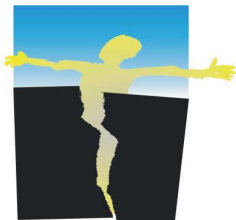

HELSINKI Bulletin

Helsinki Committee for Human Rights in Serbia

Rige od Fere str. #20, 11000 Belgrade, Serbia
tel./fax +381 11 30 32 408; e-mail office@helsinki.org.rs
www.helsinki.org.rs

N° 61 • Mart 2010

Makedonija: pod stalnim pritiskom suseda

Makedonija je od sticanja nezavisnosti izložena osporavanju svojih suseda, bilo da je reč o državnosti, naciji ili crkvi. Bez EU, SAD i NATO ne bi izbegla unutrašnji konflikt, a verovatno ni spoljnu agresiju. Uprkos svim unutrašnjim problemima, Makedonija je uspela da opstane, stekne status zemlje kandidata za članstvo u EU i postane punopravni član NATO. To je ujedno i garancija za njen opstanak i integraciju podeljenog društva.

Srbija je priznala Makedoniju 1996. godine pod imenom Republika Makedonija, iako uz neka manja granična osporavanja. Međutim, SPC i dalje osporava autokefalnost Makedonske pravoslavne crkve koja je proglašena još 1967. godine. Pitanje autokefalnosti MPC je usko povezano sa pitanjem državnosti, odnosno sa priznavanjem makedonske države.

Nedefinisane granice Srbije sa svim susedima biće ozbiljan problem za brže kretanje ka članstvu u Evropskoj uniji. To spada u korpus regionalne saradnje i očekuje se da će tokom 2010. godine postati jedan od ključnih političkih problema u regionu.

To je istaknuto i u Izveštaju Evropske komisije za Srbiju za 2009. godinu. Srbija nije regulisala granice ni sa Hrvatskom, ni sa Bosnom i Hercegovinom, ni sa Crnom Gorom.

Srbija je oštro reagovala na potpisivanje sporazuma o demarkaciji između Makedonije i Kosova. Pregovori o takvom sporazumu uskoro počinju i između Crne Gore i Kosova. Kako Srbija ne priznaje nezavisnost Kosova, razgraničenje s državama koje su priznale Kosovo, preči da postane dugoročni i iscrpljujući problem.

Koristeći veoma složenu međunarodnu poziciju Makedonije, Beograd koristi Kosovo kao svoj novi učenjivački potencijal. Polazeći od komplikovanih odnosa unutar same Makedonije - između Makedonaca i Albanaca - Beograd je očekivao da priznanje Kosova neće biti

makedonski prioritet. Međutim, međunarodne okolnosti i mogućnost Makedonije da ubrza svoju integraciju u EU, prevladali su i kada je reč o njenom odnosu prema kosovskoj nezavisnosti, a samo priznanje je doprinelo stabilizaciji ovog dela Balkana.

Odnosi Makedonaca i Albanaca unutar Makedonije imaju primat nad nekadašnjom bliskošću stavova sa Srbijom u odnosu na albansko pitanje. Nakon Ohridskog sporazuma (2001), Makedonija je postepeno prihvatila činjenicu da su Albanci ključni faktor njene unutrašnje stabilnosti.

Makedonija priznala nezavisnost Kosova

Makedonija je priznala nezavisnost Kosova istovremeno sa Crnom Gorom (2008), a Srbija je to primila kao izraz neprijateljstva obe zemlje. Srbija je odmah aktivirala Akcioni plan za Kosovo, čiji se detalji otkrivaju samo u konkretnim situacijama. Prva mera Beograda bilo je povlačenje ambasadora iz svih susednih zemalja, i proterivanje makedonskog i crnogorskog ambasadora iz Beograda.

Makedonija i Crna Gora su svoju odluku o priznavanju nezavisnosti Kosova obrazložile na sledeći način: "Polazeći od činjenice da su se kosovske institucije obavezale da će u celosti sprovesti principe i odredbe predviđene planom specijalnog predstavnika generalnog sekretara UN za rešavanje statusa Kosova, dve zemlje podržavaju izgradnju demokratskih institucija na Kosovu u funkciji izgradnje višenacionalnog društva u kome će biti garantovana prava svih etničkih zajednica na kulturnu, versku i jezičku identitet".¹

Reakcija Beograda izazvala je ozbiljan diplomatski pritisak SAD. Američki ministar odbrane Robert

Gejts je poručio da će "Vašington izuzetno ceniti ukoliko Makedonija ubrzo prizna nezavisnost Kosova".²

Dve najznačajnije partije makedonskih Albanaca, Demokratska partija Albanaca Menduha Tačija i Demokratska integrativna unija Ali Ahmetija, su najviše uticale na to da se Makedonija brzo opredeli za priznanje Kosova. To je istovremeno doprinelo i unutrašnjoj stabilizaciji zemlje. U dokumentu dveju albanskih partija se navodi: "Status Kosova je već dugo vremena jedan od ključnih problema koji je stvarao ozbiljne političke probleme u regionu, nestabilnost i oružane konfrontacije...Priznavanje nezavisnosti Kosova je realno rešenje za krize u regionu". Menduh Tači je inicijativu albanskih partija obrazložio rekavši: "Nezavisno Kosovo nije samo albanski projekat, već inicijativa SAD, EU i NATO".³

Inauguracija predsednika Ivanova

Ni inauguracija predsednika Makedonije Đorđa Ivanova nije prošla bez ucena Srbije i Grčke. Inauguraciji su prisustvovali predsednici Albanije Bamir Topi, Crne Gore Filip Vujanović, Hrvatske Stipe Mesić i Srbije Boris Tadić. Na inauguraciju nije bio pozvan kosovski predsednik Fatmir Sejdiu zbog pritiska Srbije, a predsednici Bugarske Georgi Prvanov i Grčke Karolos Papuljas nisu došli, mada su bili pozvani.

Tadić je u svojoj čestitci istakao: "Najiskrenije Vam čestitam pobedu na predsedničkim izborima. Siguran sam da ćemo raditi na učvršćivanju dobrosusedskih i prijateljskih odnosa na dobrobit građana Srbije i Makedonije".⁴ Tadić

² www.B92.net, 9.oktobra 2008.

³Isto

⁴ Beta, 12. maj 2009.

¹ www.b92.net 9..oktobar 2008.

je istakao da je osim priznanja nezavisnosti Kosova, u odnosima između dve zemlje otvoreno i crkveno pitanje.

Makedonski mediji su kritički komentarisali odluku Ivanova da ne pozove Sejdijua na inauguraciju, ističući da „menadžiranje međuetničkih odnosa u zemlji ne sme da bude supstituirano sa činjenjem jednokratnog čefa nečijim srpskim prijateljima, Tadiću ili Đeliću, sve jedno...”⁵

Djordje Ivanov

Makedonija između Kosova i Srbije

Izostanak poziva predsedniku Kosova bio je povod da se Sejdijuu ponudi da bude prvi strani političar koji će posetiti Skoplje nakon stupanja Ivanova na dužnost. Međutim, Sejdiju je otkazao posetu, jer ga makedonski predsednik ne bi dočekao uz odgovarajući protokol. Taj je protokol takodje bio uslovljen iz Beograda. Kosovski analitičari procenjuju da je potez predsednika Sejdijua bio ispravan i da, kao takav, nije poremetio odnose dveju zemalja.

Kosovski analitičar Miljazim Krasnići kaže: “Makedonija je zemlja koja ima puno problema, kao i Kosovo. Recimo, oni imaju veliki problem sa susednom Grčkom, jer ne mogu da se dogovore oko imena. S druge strane, imali su teške odnose par meseci sa Srbijom zbog priznanja

Kosova, i zaista ne treba im još nekih komplikacija u odnosima sa Kosovom.”⁶

Krasnići takodje ističe da su se „i Makedonija i Kosovo deklarirali za regionalne i evropske integracije”. ”U tom smislu mislim da je ovo izolovan slučaj. Mislim da tu poruku makedonski predsednik i makedonska vlada treba da pročitaju pažljivo kako bi se nastavili dobri odnosi, ali po nekim standardima međusobnog uvažavanja.”⁷

Makedonija i mišljenje o Kosovu pred Međunarodnim sudom pravde (MSP)

Makedonija je zbog pritiska Beograda odustala od iznošenja mišljenja o legalnosti proglašenja nezavisnosti Kosova, niti je o tome priložila ikakvu dokumentaciju. Odluku da ostane neutralna zauzela je nakon kritika u srbijanskim medijima da nije stala na stranu Srbije u slučaju pred MSP.

Odnosi SPC i MPC

Makedonska pravoslavna crkva — Ohridska Arhiepiskopija (MPC—OA) ili samo MPC je zvanična pravoslavna crkva u Republici Makedoniji, koja još uvek nije kanonski priznata. Makedonska pravoslavna crkva proglasila je autokefalnost, tj. samostalnost u odnosu na SPC 1967. godine u Ohridu. Spor sa SPC traje od tada i njeno nepriznavanje je u suštini nepriznavanje državnosti Makedonije. Zbog naziva „makedonska“ vasiljenski patrijarh je nije priznao, kao ni grčka i ostale pravoslavne crkve. Makedonska crkva sebe smatra naslednikom Ohridske arhiepiskopije. SPC priznaje samo novostvorenu Pravoslavnu ohridsku arhiepiskopiju na čelu sa

⁵ Isto

⁶ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4287747,00.html>

⁷ Isto

arhiepiskopom Jovanom Vraniškovskim.

SPC je 2003. godine predložila autonomni status MPC u okviru SPC (tzv. Niški sporazum), što bi značilo da su vernici i sveštenstvo autonomne Ohridske, odnosno Ohridsko-prilepske arhiepiskopije dužni da u svakoj liturgiji pominju ime srpskog patrijarha. Ovaj predlog prihvatio je jedino episkop Jovan Vraniškovski.

S druge strane, Grci negiraju makedonsku naciju i upotrebu termina Makedonija za ime države, jer smatraju da je to naziv njihove istorijske tvorevine (Aleksandar Makedonski). Zbog toga Grčka (ali i EU) priznaje Makedoniju kao *BJRM* (*Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija*). Pregovori oko imena traju već dve decenije. U poslednje vreme sve češće se pominje rešenje koje bi trebalo da zadovolji obe strane (*Severna Makedonija* ili *Slovenska Makedonija*).

Na ovaj problem se osvrnuo i novi patrijarh SPC Irinej u svojoj prvoj izjavi: "Istorija nam je zajednička, kultura zajednička, a jezik razumljiv i jednima i drugima. To što se do sada dešavalo nije normalno. Mi smo činili sve da taj problem prevaziđemo, oni to nisu dovoljno shvatali, sada shvataju". Takođe je istakao: "Sada postoji novi problem, jer postoji i nova zvanična crkva koju svi narodi priznaju (Ohridska arhiepiskopija) i biće potrebno napora i sa njihove strane da međusobno reši taj problem. Naša vrata su otvorena, moja je želja da nadjemo rešenje. Učinićemo sve, i ja kao patrijarh, i cela crkva, da problem bude rešen".⁸

Tokom 2009. godine vodjeni su i tajni razgovori između dve crkve. To je obelodanio vladika bački

Irinej. On je medijima u Skoplju rekao da je došlo do „nekih kontakata i razgovora, ali da ništa konkretno nije napravljeno”,⁹ dodajući da i u SPC, kao i u MPC postoji raspoloženje za dijalog i prevazilaženje dosadašnje status quo situacije. Izvori u MPC ističu da je srpska crkva omekšala stav kada je uvidela da je projekat sa Jovanom (Vraniškovskim) propao.

Patriarh Irinej

Makedonska crkva traži autokefalnost, ali SPC insistira na terminu "autonomnost", što je niži stepen samostalnosti. Makedonskoj crkvi je jasno da put do jače pozicije u pravoslavlju vodi preko „crkvenog” Beograda, ali je teško očekivati da će SPC koja je u dobrim odnosima sa grčkom crkvom, dozvoliti makedonskoj crkvi autokefalnost u situaciji nerešenog spora između Skoplja i Atine oko imena Makedonije.

Sinod MPC je na crkvenom saboru promenio ime u Makedonska pravoslavna crkva – Ohridska arhiepiskopija (MPC-OA). Prema rečima profesora Teološkog fakulteta u Skoplju Dimitra Belčovskog koji je radio na promeni Ustava MPC, predlog za dopunu imena MPC potiče od njenog Sinoda još iz 2005. godine.

⁸ Blic, 27. januar 2010.

⁹ Politika, 31. juli 2009.

Reakcije Srbije na uspostavljanje diplomatskih odnosa sa Kosovom

Nakon priznavanja Kosova odnosi Makedonije i Srbije su zategnuti. Predsednik Tadić u načelu ističe da "Srbija ostaje privržena regionalnoj saradnji i podržava Makedoniju kada je u pitanju članstvo u EU". "Zajedno se približavamo i odluci evropskih zemalja o ukidanju viza, i to je od ogromnog značaja za naše građane".¹⁰ Srbija smatra da Zapadni Balkan treba "u paketu" da udje u EU - u tom smislu ova izjava, kao i ponašanje Srbije prema susedima, potvrđuje njenu strategiju opstrukcije bržeg kretanja prema EU, pre svega Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine.

Srbija stalno podseća da je status Kosova tačka u kojoj se politike dveju država razmimoilaze, ali, kako ističe predsednik Tadić, predstojeće savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde o legalnosti proglašenja nezavisnosti moglo bi da donese promene i na tom polju. Tadić kaže: "Srbija neće nikada priznati nezavisnost Kosova i Metohije. Nakon odluke Međunarodnog suda pravde Srbija će biti spremna da otpočne novi dijalog u cilju kompromisnog rešenja".¹¹

Vuk Jeremić, ministar inostranih poslova, je u susretu sa Dimitrisom Drukasom, ministrom za spoljne poslove Grčke, izjavio da Atina može da računa na "punu političku, moralnu i svaku drugu podršku Beograda u rešavanju pitanja imena Makedonije".¹² "Grčka je dokazala da je iskren prijatelj i pokretačka sila procesa uključivanja čitavog Zapadnog Balkana u EU, i u tom okviru u potpunosti shvatamo i nastavićemo da dajemo našu punu podršku nastojanjima grčke vlade da reši sva pitanja koja su važna za Zapadni Balkan, uključujući i to osetljivo pitanje naziva države čiji je

Skoplje glavni grad", rekao je Jeremić.¹³

Vuk Jeremić

Makedonija je 15. marta 2010. godine otvorila ambasadu u Prištini, čime je praktično potvrđeno uspostavljanje diplomatskih odnosa. Antonio Milošoski, ministar inostranih poslova Makedonije, je tom prilikom izjavio: „Makedonija i Kosovo su opredeljeni za mir u regionu, za prijateljstvo i ekonomsku saradnju. Otvaranje ambasade za nas je svečani trenutak i novi podstrek u našim međudržavnim odnosima“. On je takodje istakao da njegova zemlja podržava teritorijalni integritet Kosova i da će pomoći Kosovu u procesu liberalizacije viza.¹⁴

Utvrđivanje granične linije

Demarkacija izmedju republika bivše Jugoslavije jedan je od uslova za njihovo brže pristupanje EU. Definisane granice je bilateralni problem koji mora da se reši pre ulaska u EU. Komesar za proširenje EU Štefan File ističe da je "za svaku državu koja nastoji da se priključi EU značajno da izade na kraj s bilateralnim problemima, paralelno s pripremanjem za evropske integracije"¹⁵.

Aleksandar Popov, direktor Centra za regionalizam, ukazuje na taj problem: "Makedonija je već odredila granice prema Kosovu, a kada to bude uradila i Crna Gora,

¹⁰ Tanjug, 22. jul 2009.

¹¹ Isto

¹² Blic, 19. novembar 2009.

¹³ Transkript je objavljen na sajtu Ministarstva spoljnih poslova Grčke.

¹⁴ Tanjug, 15. marta 2010.

¹⁵ Danas, 25. mart 2010.

onda ćemo imati dvostruki problem. Demarkacija će biti jedno od spornih pitanja na putu Srbije ka EU.”¹⁶ ”Ako Srbija bude naterana da prizna Kosovo, onda će morati da odredi i granice prema njemu, ali uzimajući u obzir ono što je zapisano u Ustavu i ono što je zvanična politika, do toga još dugo neće moći da dođe“, kaže Popov.¹⁷

Stefan File

Makedonski i kosovski parlamenti nedavno su ratifikovali sporazum o međudržavnoj granici, na koji su srpski zvaničnici oštro reagovali. Martin Martinovski, portparol makedonske vlade, smatra da je „pitanje demarkacije između Makedonije i Srbije rešeno još 2001. godine“, a da sporazum s Kosovom nije problematičan. Crna Gora takodje poručuje da se „navodni problem granica može ispolitizovati, ali da suštinski nema međunarodno-pravnog spora“. ¹⁸

Ministar Vuk Jeremić je izjavio da je odluka Makedonije o demarkaciji sa Kosovom "udarac odnosima Beograda i Skoplja" i da će to "svakako imati posledice", da je takva odluka "za žaljenje" i da nema nikakvog smisla pregovarati o granicama Srbije ni sa jednim drugim sagovornikom osim sa Vladom Srbije.¹⁹

Srbija mora promeniti odnos prema otvorenim regionalnim problemima kako bi i sama ubrzala svoje kretanje prema EU. Otvorena granična pitanja ostavljaju prostor za manipulaciju i ucenu suseda kad god to Beogradu zatreba.

Otvorena granična pitanja ostavljaju mogućnost uticajnim konzervativnim krugovima u Srbiji da nove realnosti u regionu osporavaju i tretiraju kao istorijski provizorijum. Ovo je od posebne važnosti kada se imaju u vidu ratovi iz devedestih koji su ostavili mnoge probleme, naročito one koji proističu iz interpretacije ratova i odgovornosti za njih.

Makedonija je izbegla rat, ali je godinama plaćala ceh zbog pritisaka svojih suseda. Jedini način uspostavljanje novih odnosa u regionu je stavljanje tačke na granične sporove i teritorijalne pretenzije.

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world

¹⁶ Danas, 25. mart 2010.

¹⁷ Isto

¹⁸ Isto

¹⁹ Tanjug, 18. mart 2010.

